

Ett mer jämställt dagis
» Arbetsmaterial «

Materialet är utarbetat av
Malin Gustavsson,
konsult i jämställdhet och
mångfaldsfrågor, Folkhälsan.

Layout: Christian Willför/ADD
Tryck:

Att jobba konkret med könsroller på dagis

För att barn ska få möjlighet att på ett bredare plan växa upp till individer behöver gamla könsroller luckras upp – redan i dagis! Vi vuxna har en skyldighet att ge flickor och pojkar lika möjligheter, rättigheter och erfarenheter på deras väg ut i livet. Jämställdhetsarbetet utmanar oss vuxna och våra traditionella bilder av hur flickor och pojkar ska vara och bete sig och vad som är kvinnligt och manligt. I jämställdhetsarbete med barn är det främst de vuxna som ska förändras, inte barnen.

I Sverige har man under 20 års tid bedrivit ett lyckat jämställdhetsarbete på olika dagis (se Wahlström 2003). Det är utgående från de svenska erfarenheterna Folkhälsan har utarbetat en introduktion i jämställdhetsarbete. Folkhälsan hoppas att det här materialet ska inspirera er att komma igång med jämställdhetsarbete tillsammans med barnen. Målet är att det här materialet ska ge er verktyg för hur arbetet kan bli en naturlig del av vardagen i ert dagis.

1. Jämställdhetsarbete på dagis

I regeringsprogrammet för år 2007–2010 står det: "Jämställdhetsmedvetenheten ökas i grundskolorna och lärarutbildningen och jämställdhetsmedveten undervisning inkluderas i barnträdgårdsläro-utbildningen." Till jämställdhetsprogrammets spetsprojekt hör integrering av könsperspektivet, vilket innebär att man närmare granskar hur ojämställdheten tar sig uttryck. Målet är att hitta redskap för hur vi kan förändra handlingar, normer och rutiner och därigenom främja jämställdhet.

Biologiskt kön: Flickor/pojkar och män/kvinnor

Socialt och konstruerat kön: Genus, beskriver egenskaper och förmågor som vårt samhälle knyter till kvinnor respektive män (könsroller) till skillnad från det biologiska könet. Det vi uppfattar som manligt/kvinnligt, genus, förändras över tiden och var vi befinner oss i världen. Tidigare var t.ex. rött mannens färg och symboliserade kriget, blodet, passionen medan blått var kvinnans färg och symboliserade det svala, passiva och dunkla. Många egenskaper vi idag ser som självklara är egentligen bara produkter av vår tid och vår kultur och dessa egenskaper kommer att förändras med tiden.

Jämställdhet handlar om lika rättigheter, erfarenheter och möjligheter mellan könen för barn.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Vad betyder jämställdhet för vårt dagis? Skriv gärna ned alla tankar.
- ✓ Hur vill vi förändra vårt sätt att arbeta med barnen?
- ✓ Vilka är intresserade att ha ansvar för att arbetet sätts igång? Hur ska det gå till?

2. Finns det tillräcklig kunskap om hur man jobbar med genus och barn?

Vi vill gärna tro att vi behandlar flickor och pojkar lika, men forskning visar att så inte är fallet. Vi ser på och behandlar flickor och pojkar olika utgående från deras kön. För att jobba med genus och jämställdhet krävs det kunskap och medvetenhet om när och hur vi vuxna behandlar flickor och pojkar olika. Men det kräver också att vi vågar se över vår verksamhet, det vi gör tillsammans med barnen, ur ett genusperspektiv.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Känner vi till när vi behandlar flickor och pojkar olika?
- ✓ Vet vi vad det beror på och vad vi kan göra åt det i vår dagisvardag?
- ✓ Vad behöver vi mer kunskap om?

Lästips:

Wahlström, Kajsa (2003). Flickor, pojkar och pedagoger. En pionjärbok i ämnet med beskrivningar av iakttagelser i dagismiljöer, där vi lätt känner igen både oss själva och barnen. Boken kan lånas från Folkhälsans infotek.

Henkel, Kristina (2007). En jämställd förskola – teori och praktik. Beskrivningar av det konkreta jämställdhetsarbetet samt enkla och handfasta tips på metoder och tillvägagångssätt som ligger till grund för Folkhälsans arbetsmaterial. Boken kan lånas från Folkhälsans infotek.

Svaleryd, Kajsa (2003). Genuspedagogik.

Olofsson, Britta (2007). Modiga prinsessor och ömsinta pojkar.

Video:

Vilken bra idé! (20min) Om hur man kan jobba med jämställdhet för flickor och pojkar.

(* Kan lånas från Folkhälsans infotek.) Videon kan lånas från Folkhälsans infotek.

3. Konkreta arbetsmetoder

Att lyfta fram det positiva

Vuxna ger oftare pojkar mer negativ uppmärksamhet i form av uppmaningar och tillsägelser. Flickor igen får ofta höra positiva saker om sina prestationer, t.ex. att de är duktiga på att rita, pyssla, vara tysta, hålla ordning, städa m.m. För många pojkar innebär detta ett accepterande av rollen som "bråkiga" och ett sätt att bli bekräftad, medan det för många flickor istället är presterandet som blir deras bekräftelse som individer.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hur skulle det vara att byta ut ordet "inte"? Testa i arbetslaget att under 10 min undvika att säga ordet "inte". Försök hitta på nya sätt att tala till barnen. Tänk på att istället för "inte" kan vi försöka lyfta fram möjligheter och alternativ.
- ✓ Hur kan vi lyfta fram det positiva i personen snarare än prestationen, både vad gäller personalen och dagisbarnen? Testa att varje dag naturligt säga något positivt till vart och ett av barnen och till arbetskollegorna.

Interaktion och självständighet

Det är viktigt att stöda både interaktion och självständighet hos flickor och pojkar så att de har en möjlighet att utveckla olika sidor av sin personlighet. Med interaktion menas att positivt interagera med varandra och lyssna på varandra. Självständighet handlar om att se sig själv som en fristående individ och att lyssna på vad man själv vill och stå för det man är och tänker. Traditionellt uppmuntras flickor och pojkar på olika sätt vad gäller utövande av interaktion och självständighet.

Interaktion:

- ✓ att kunna ingå nära relationer
- ✓ att kunna uttrycka egna känslor
- ✓ att förstå och respektera andras känslor

Självständighet:

- ✓ att kunna uttrycka sin egen vilja
- ✓ att kunna ta egna initiativ
- ✓ att kunna stå för sina åsikter
- ✓ att kunna sätta gränser

Diskutera tillsammans:

- ✓ Uppmuntrar vi alla barn till interaktion och självständighet på vårt dagis?
- ✓ Frågar vi både flickor och pojkar vad de känner inför olika utmaningar?
- ✓ Kräver vi lika hög grad av empati hos pojkar och flickor?
- ✓ Uppmanar vi både flickor och pojkar att ta egna initiativ i lekar?
- ✓ Är det lika acceptabelt för flickor och pojkar att vägra delta i någon gemensam aktivitet?
- ✓ Frågar vi flickor och pojkar vad de tycker?

Låt en pedagog iaktta en annan som interagerar med barnen. Fyll i schemat nedan under en viss tid t.ex. 30 min, under en viss händelse (t.ex. samlingen eller lunchen) eller under hela dagen. Reflektera över hur vi behandlar barnen utgående från deras kön. Upprepa t.ex. en gång per vecka.

Schemat kan hjälpa oss att se hur olika vi förhåller oss till flickor och pojkar. Eftersom vi är så vana att se på pojkar och flickor på ett visst sätt kan mönstren lätt förbli osynliga för oss. Även vi är präglade av könsrollerna, många gånger mer än vi tror och då kan vi behöva hjälp av varandra för att se det. Schemat kan hänga på plats där det syns så fungerar det som en påminnelse.

Dag 1

Barnets namn	Självständighet	Interaktion
<i>T.ex. Anna</i>	<i>Föreslog en lek, uppmuntrades av pedagogen.</i>	<i>Pedagogen frågade hur hon kände då mormor dog.</i>

Diskutera tillsammans:

- ✓ I vilka situationer (t.ex. samling, fri lek, dans, påklädning osv.) övar flickor och pojkar interaktion och självständighet på vårt dagis?
- ✓ Kan vi skapa tillfällen då vi aktivt övar interaktion och självständighet med barnen? Hur?

Flickor och pojkars plats

Det är vanligt att flickor fungerar som hjälpredor och att tysta pojkar inte får plats bland de högljud- da pojkarna. Testa att organisera flickor och pojkar på olika sätt. När förstärker vi stereotypa bilder av pojkar och flickor? Vad gynnar enskilda barn mest?

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hur placerar vi flickor och pojkar vid t.ex. samlingen, maten och vilan?
- ✓ Sätter vi skötsamma barn mellan bråkiga?
- ✓ Har vi barn som fungerar som hjälpredor i vårt arbete, vad betyder det och vill vi ha det så?

Utrymme och uppmärksamhet

Trots att vi vet att alla flickor eller alla pojkar inte är lika, grupperar vi dem ofta enligt kön. Varför grupperar vi dem inte enligt ögonfärg eller längd? Vi säger kanske att pojkarna ska sluta bråka, trots att inte alla pojkar bråkar eller att flickorna ska vara tysta, trots att Anna suttit tyst hela tiden. Om vi klumpar ihop barnen enligt kön då vi talar till dem eller om dem, avskriver vi samtidigt deras person- liga egenskaper.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hur tilltalar vi flickor och pojkar? Som en grupp: flickor/pojkar eller namnger vi individerna?
- ✓ Vad finns det för nackdelar att prata om flickorna respektive pojkarna?
- ✓ Uppmuntras flickor att leka med pojkar och tvärtom?

Testa att inte prata om flickor/pojkar utan benämn och prata om barnen med deras namn. Hur agerar vi som pedagoger med barnen då vi läser för dem, ger anvisningar om hur man ska göra en uppgift eller diskuterar med dem. Vem är det som får vår uppmärksamhet och hur?

Låt en pedagog iaktta en annan som interagerar med barnen, fyll i schemat och diskutera tillsammans:

- ✓ Vem är det som pratar och tar plats i barngruppen?
- ✓ Tilltalar vi flickor och pojkar olika mycket?

Datum:

Barnets namn	Tilltal från pedagog	Barnet tar ordet själv
<i>T.ex. Peter</i>		

Upprepa iakttagelserna några gånger och jämför. Se om vi kan hitta skillnader mellan barnen och om det finns någon skillnad mellan hur vi tilltalar flickor och pojkar.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hur skapar vi en trygg miljö för personalen att diskutera och reflektera över våra och andra vuxnas handlingar ur ett genusperspektiv?
- ✓ Hur kan vi förändra mönster?

Snippa och snopp?

Det är viktigt att barnen har ett namn på sitt könsorgan, för att kunna förhålla sig naturligt till sin kropp och känna stolthet och respekt för den man är. Hur pratar vi om flickor och pojkars könsorgan? I Sverige har man introducerat ordparet snopp och snippa (www.snippa.se) för att ha två liknande ord för könsorganen. I Svenskfinland varierar könsorganens namn beroende på region, men också från familj till familj.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Vilka är dagisets officiella namn på könsorganen?
- ✓ Hur förhåller vi oss till olika namn på könsorganen?

Material på dagis

Barnen använder sagor som grund för lekar. Sagornas bilder av flickor och pojkar påverkar också barnens identitetsutveckling, däribland skapandet av vad som anses vara flickigt och pojkigt. T.ex. ges pojkar i större grad huvudroller och flickor biroller och i många böcker om djur benämns djuret som han.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hurudana böcker läser vi på dagis för barnen?

Testa att i läsningen av sagorna byta ut hon mot han, han mot hon, pojknamn mot flicknamn och vice versa. Protesterar barnen? Om ja, på vilket sätt? Diskutera och problematisera traditionella könsrollsuttryck med barnen. Ska alltid flickor vara snälla och präktiga, eller får de också busa och åka på äventyr? Får pojkar vara kramsjuka eller rädda, eller ska de alltid vara hjälten som slåss mot den onda gestalten i boken?

Gör en genusanalys på dagisets böcker.

Datum: Antal böcker:

	Antal flickor	Antal pojkar	Könsneutrala
Huvudperson			
Biperson			

4. Uppföljning och utvärdering

Arbetet med jämställdhet är en pågående process där vi hittar nya sätt att förhålla oss till barnen och där kön inte ska styra våra förväntningar på barnen. Det är först då de har möjlighet att växa och bli starka i sig själva samt ta ansvar för sina handlingar.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Utse en ansvarig för att jämställdhetsarbetet upprätthålls och fortgår.
- ✓ Bestäm hur ofta och på vilket sätt vi utvärdera de olika metoderna vi använder oss av.
- ✓ Skapa nätverk med andra dagis
- ✓ Ta kontakt med Folkhälsan för att få mer information om hur man kan gå vidare i arbetet (kontakta Sara Sundell, tfn 09 315 5606, sara.sundell@folkhalsan.fi).

5. Föräldrarnas roll

Att främja jämställdhet mellan flickor och pojkar är inte enbart dagisets och pedagogens uppgift, utan också ett arbete som kan stödas hemifrån.

Diskutera tillsammans:

- ✓ Hur ser vi på föräldrarnas roll i jämställdhetsarbetet med barnen?
- ✓ Hur informerar vi föräldrarna om vårt jämställdhetsarbete?
- ✓ På vilket sätt kan vi engagera föräldrarna så att de blir ett aktivt stöd i vårt arbete?

Blev du inspirerad och vill läsa mera om konkreta övningar?

www.jamstallt.se har många konkreta jämställdhetsmetoder för dagis att ladda ner gratis.

www.jamstalltdskola.se är en ny svensk portal om hur man kan jobba med jämställdhet på dagis (förskola i Sverige).

Klipp ut och häng upp denna lista på er anslagstavla

Tips på genus- medvetna barn- böcker för dagis:

Arro, Lena: Magda och Loppsockan

Brinsvaerd, Tor Åge och Soli, Tina: När två säger godnatt

Brinsvaerd, Tor Åge och Soli, Tina: När två ska stiga upp.

Brown, Judy: Piratprinsessan 1

Brown, Judy: Piratprinsessan 2

Davidsson Cecilia/Davidsson Neppelberg Helena: Prinsessan Tilda (3–7 år)

Dörrie, Doris: Lotta vill vara prinsessa (3–7 år)

Ekheden, Karin: Tildas tiger

Eriksson, Amanda: Mitt andra liv

Eriksson, Amanda: Mitt rosa liv

Eriksson, Eva: En dag med Johnny

Frölander-Ulf, Lena och Taivassalo, Hannele Mikaela: Sagan om prinsessan

Bulleribång

Grähs, Gunna: Dino och lilla Kurren

Gustavsson, Per: Så gör prinsessor,

Gustavsson, Per: När prinsessor fyller år.

Hedvall, Anna: Sandalerna

Karsin, Åsa: Värsta pruttten Lolly

Lindenbaum, Pija: Boken om Gittan (samlingsvolym)

Lindenbaum, Pija: Else-Marie och småpapporna

Lindenbaum, Pija: När Åkes mamma glömde bort

Lindenbaum, Pija: Lill-Zlatan och Morbror Raring

Lindenbaum, Pija: Gittan och fårskallarna

Lindenbaum, Pija: Gittan och Älgbrorsorna

Lindenbaum, Pija: Gittan och Grävargarna

Lindenbaum, Pija: Kenta och Barbisarna

Magnusson, Ann-Christine: Här kommer UppfinnarJohanna

Kilaka, John: Färsk fisk

Knutsson, Titti: Händig Hanna

Kosztovics, Anna: Snippor och snoppar

Pullman Philip: Den mörka materian

Salmson, Karin: Jonathan och kroppen

Scholtz, Anna och Sjöstrand, Camilla: Flickans lilla

Wirsen, Stina: Vem är arg?

Tips på genus- medvetna barn- böcker för dagis

Öppna fliken!

 folkhälsan